

DEFTER GÖSTERGESİNİN KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE KULLANIMI ÜZERİNE

On the Use of Notebook Sign in Classical Turkish Poetry

Nazmi ÖZEROL¹

¹ Prof. Dr., İnönü Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü, nazmiozerol@hotmail.com, orcid.org/0000-0001-9583-2165.

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 30.08.2022
Kabul/Accepted: 30.10.2022

DOI:10.20322/littera.1168657

Anahtar Kelimeler

Klasik Türk şiiri, defter, bağdaştırmalar.

ÖZ

İnsanın sınırsız hayal dünyasını, duyarlılıklarını, sezgilerini ifade etmede dil göstergeleri yetersiz kalabilir. Gündelik konuşma dilini, şiire özgü iletişim dili hâline getirmede dildeki sözcüklere yeni anlam, ses ve söyleyiş değerleri yüklemeye ihtiyaç duyulur. Bu durum mevcut dilin malzemeleriyle yeni bir dil kurmayı gerektirir. Bir sözcüğün anlam çerçevesi sadece temel ve yan anlamla sınırlı değildir. Sözcükler bunların yanı sıra birtakım tasarımlar ve duygu değerlerinin de odağı, yansıtıcısıdır. Bir şiirin gücü, içten anlatımı ve özgün imgelerinin yanı sıra zengin tasarımlar yaratacak, duyguları harekete geçirecek sözcükleri seçmesiyle de artar. Özgün benzetmeler, aktarmalar ve alışılmamış bağdaştırmalarla sözcüklerin şiirdeki etki gücü artırılır. Şairler; duygularını, zihinlerindeki imgeleri şiire aktarırken sözcükleri yeni anlamlarla kullanabilmekte, onlara yeni değerler yükleyebilmektedirler.

Bu çalışmada gündelik hayatta sıkça kullanılan "defter" göstergesinin Klasik Türk şiirinde, temel (düz) anlamının yanı sıra farklı tasarımların etkisiyle çeşitli kavram ve olgularla ilişkilendirilerek kazandığı anlamlar üzerinde durulacaktır. Klasik edebiyat şairleri, "defter"le kurulan ilgi ve ilişkilendirmelerde şekil bakımından "düzlük, iki kapaktan oluşma, kapakların açılıp kapanması, yapraklardan oluşma, belli bir dizgeden oluşma, yazılma/kayda geçme, hacimli olma; renk bakımından "beyazlık, siyahlık, parlaklık"; soyut bakımdan "içerik, okuma, anlama/anlamlandırma, mesaj verme, etkileme, silinme/değersizlik, sonu gelme, abartı, çokluk, değerli olma vb." tasarımları devreye sokarak anlatım imkânlarını genişletmişlerdir.

ABSTRACT

Language indicators may be insufficient in expressing the unlimited imagination, sensitivities and intuitions of human beings. In order to make the daily spoken language a communication language specific to poetry, it is necessary to attribute new meaning, sound and pronunciation values to the words in the language. This requires establishing a new language with the materials of the existing language. The meaning frame of a word is not limited to basic and connotation. In addition to these, words are also the focus and reflector of some designs and emotional values. The power of a poem increases with its sincere expression and original images, as well as the choice of words that will create rich designs and stir emotions. The impact power of the words in the poem is increased with original similes, transfers and unconventional reconciliations. poets; While transferring their feelings and images in their minds to poetry, they can use words with new meanings and attribute new values to them.

In this study, besides the basic (plain) meaning of the "notebook" indicator, which is frequently used in daily life, in Classical Turkish poetry, the meanings gained by associating with various concepts and phenomena with the effect of different designs will be emphasized. Classical literature poets, in terms of shape, in terms of shape, consisting of two covers, opening and closing of the covers, consisting of leaves, consisting of a certain system, writing/recording, being voluminous; "whiteness, blackness, brightness" in terms

of color; In abstract terms, "content, reading, understanding/signifying, giving a message, influencing, being erased/worthless, coming to an end, exaggeration, multiplicity, being valuable, etc." They expanded the possibilities of expression by putting the designs into action.

Atıf/Citation: Özerol, N. (2022), "Defter Göstergesinin Klasik Türk Şiirinde Kullanımı Üzerine", *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 8/4, 996-1013.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Nazmi ÖZEROL, nazmiozerol@hotmail.com

GİRİŞ

Gündelik konuşma dilinde bir sözcüğü duyduğumuz zaman, bu ses zinciri zihnimizdeki bir kavramı çağrıştırır. Kuşkusuz bu çağrışımın gerçekleşmesi için o dilin şifresini bilmemiz gerekir. Şifreyi bilen herkesin zihninde o sözcük aşağı yukarı aynı kavramı canlandırır. İletişimin gerçekleşmesi için zaten bu ortaklık önkoşuldur. İşte zihnimizde canlanan bu ilk kavram göstergenin/sözcüğün temel anlamı yani düz anlamıdır. Kapı sözcüğü Türkçe bildiğimiz için hepimizin zihninde genel bir kapı kavramı canlandıracaktır. Oysa edebiyata geçtiğimizde kapı sözcüğü daha farklı anlamlar çağrıştırabilir. Şair, eğer sevgiliden kalbinin kapısını açmasını istiyorsa bu kapı artık bildiğimiz somut dolap kapısı değildir. Açma eylemi de bildiğimiz dolap kapısını açma eylemi değildir. Buradaki kalp sözcüğü de biyolojik kalp değildir. Bu kullanımda tüm bu sözcükler anlam kaymasına uğramıştır. Birisine kalbinin kapısını açmak onun sevgisini kabul etmek ve onu sevmek olarak yorumlanabilir. İşte göstergelerin/sözcüklerin bu ikinci anlamları yan anlamı oluşturur. Ancak yan anlamın oluşması için düz anlamdan büsbütün kopuk olmaması, düz anlamdaki bazı niteliklere gönderme yapması gerekir. Yan anlam olgusu özellikle sanat ve edebiyat yapıtlarında önemlidir, hatta sanatı sanat yapan yan anlamlardır, denebilir (Erkman-Akerson 2005: 120).

Bir sözcüğün anlam çerçevesi yalnızca temel ve yan anlamlardan da ibaret değildir. Sözcükler bunların yanı sıra birtakım tasarımlar ve duygu değerlerinin de odağı, yansıtıcılarıdır. Bir sözcük duyulduğu ya da okunduğu anda zihindeki çeşitli işlemlerle değişik tasarımların belirmesine yol açar. "Harman" göstergesi zihnimizde ekinlerin başaklarının saplarından ayrılma işinin yapıldığı yerle birlikte buğday yığınları, döven, döveni çeken hayvanlar, onları güden insan, sarı renk, hatta güneşli bir gökyüzü, sıcak... gibi tasarımlar ortaya çıkarabilir. Bir şiirin gücü, içten anlatımı ve özgün imgelerinin yanı sıra zengin tasarımlar yaratacak, duyguları harekete geçirecek sözcükleri seçmesiyle de artar. Sözcüklerin özgün benzetmeler, aktarmalar ve alışılmamış bağdaştırmalarla şiirdeki etki gücü artırılır. Şairler; duygularını, zihinlerindeki imgeleri şiire aktarırken sözcükleri yeni anlamlarla kullanabilmekte, onlara yeni değerler yükleyebilmektedirler. Her dilde birden çok sözcükle tamlamalar ve çeşitli öbekler oluşturulur. Bunların kuruluşu sırasında kavramların anlamsal, mantıksal özellikleri yani anlam birimleri arasında bir uyum sağlandığı görülür. Buna karşılık şiir dilinde etkili ve coşkulu anlatımlarda anlam birimleri birbiriyle uyum içinde olmayan kimi zaman biri soyut biri somut kavramlar bir araya getirilerek yapılır ki dilin sınırlarını zorlayan aynı zamanda da etki gücünü gösteren bu birleştirmelere alışılmamış bağdaştırmalar denir (Aksan 2004: 35-38).

Dünya şiirinde olduğu gibi Türk şiirinin her döneminde okuyan/dinleyende çok değişik tasarım ve duyguların oluşmasına yol açan çeşitli imgelerin canlanmasını sağlayan bu tür bağdaştırmalarda aktarmalardan ve mecazlardan yararlanılmaktadır. Bütünüyle şairin zihninin ürünü olan özgün imgeler, söze dönüştürülürken kullanılan sözcüklerin her ikisinin ya da daha çoğunun okuyan/dinleyende yarattığı tasarımlar, canlandığı görüntüler ve duygular bir araya gelmekte, böylece dilin etkileyici yönü güçlenmektedir. Alışılmamış bağdaştırmalar, okuyan/dinleyen için ilk anda şaşırtıcı ve algılanmasında duraksamaya yol açacak nitelikte olsa da onlarda yepyeni duygu-düşünce bileşimleri yaratabilmektedir (Aksan 2004: 38-39).

Klasik edebiyat şairleri de duygu ve düşüncelerini söze dönüştürürken dilin bütün anlatım imkânlarından yararlanmışlardır. Günlük hayatta kullanılan birçok kavram ve olguyu edebî metinlerde de kullanmak isteyen şairler, bunları çeşitli edebî sanatlardan yararlanarak başka kavram ve olgularla ilişkilendirmişler; bu bağdaştırmaları, şiirin etkileme ve anlatım gücünü artıran bir estetik malzeme olarak kullanmışlardır. Özellikle soyut kavramların çeşitli ilgi ve bağdaştırmalarla somutlaştırılması, kelimelerin anlam sınırlarının genişlemesini ve şiir dilinin zenginleşmesini sağlamıştır.

Bu çalışmada gündelik hayatta sıkça kullanılan “defter” göstergesinin temel (düz) anlamının yanı sıra farklı hayal ve tasavvurların etkisiyle çeşitli kavram ve olgularla ilişkilendirilerek kazandığı anlamlar üzerinde durulacaktır. Klasik edebiyat şairleri, “defter”le kurulan ilgi ve ilişkilendirmelerde şekil bakımından “düzlük, iki kapaktan oluşma, kapakların açılıp kapanması, yapraklardan oluşma, belli bir dizgeden oluşma, yazılma/kayda geçme, hacimli olma; renk bakımından “beyazlık, siyahlık, parlaklık”; soyut bakımdan “içerik, okuma, anlama/anlamlandırma, mesaj verme, etkileme, silinme/değersizlik, sonu gelme, abartı, çokluk, değerli olma vb.” tasarımları devreye sokarak anlatım imkânlarını genişletmişlerdir.

1. “Defter”le İlişkilendirilen Kavramlar

a. Âşık/ Şairle İlgili Unsurlar

Şiirlerde âşığa/şaire ait maddî ve manevî unsurların (gönül, sine, ömür, amel, isyan, günah, baht, vücut, gözyaşı vb.) dile getirildiği beyitlerde bu kavramlarla “şekil, parlaklık, renk, temizlik, yazılma/kayda geçme, belli bir dizgeden oluşma, içerik, çokluk” ilgisizlikle defter göstergesi arasında çeşitli bağlantılar kurulmuştur.

Sevgilinin güzellik vasıfları yazılmaya başlansa gönül defter, can da kalem olmayı içtenlikle ister:

Hüsnünün vasfın Nizâmî yazmağa kılsa şürû'

Cân u dilden dil diler kim defter ola cân kalem (Karamanlı Nizâmî G. 77/7)

Gönül defteri, âşığın çektiği hesapsız belalarda doludur; bunlar kitap bölümlerine sığmayacak kadar çeşitlidir:

Dil defterinde nakd-i belâ çok hisâbı yok

Sıgmaz kitâba cümlesinün fasl u bâbı yok (Üsküplü İshak Çelebi G. 137/1)

Âşığın gözü, hayâl yapraklarına servi boylu sevgililerin resmini çizince gönül defterinde kaydedilen yine sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri ve siyah beni olmuştur:

Dide evrâk-ı hayâle serv-kadler nakş idüp

Sebt olan dil defterinde hatt u hâl oldu yine (Amrî G. 106/1)

Âşğın sinesi çektiği sıkıntıların, acıların kaydedildiği bir defter olarak tasavvur edildiği için gece gündüz okunan o yakıcı şiirler de elde bir divan, mecmua olmadan ezbere okunmaktadır:

Her şâm u seher sûzân bî-mecma'a bî-divân

Eş'âr okur tab'im zîrâ sîne defterdir (Nigârî G. 167/8)

Sînemiz defterdir dersimiz ezber

Sanmanuz okumak bî-kitâb olmaz (Nigârî G. 310/10)

Allah, ömür defterini ebedî olacak şekilde yazmamıştır ancak sevgili, lal gibi olan dudaklarını bir kadeh gibi sunarsa âşık canlanacaktır:

Yazmadı çünkü Hudâ defter-i `ömri bâki

Câm-ı la'lün berü sun cânlanalum ey sâki (Mesîhî G. 155/6)

Sevgili yetişmezse âşğın değerli olan ömür defteri, aşk derdinin arzusuyla darmadağın olacaktır:

Gel yetiş yohsa hevâ-yı gam-ı 'ışkunla senün

Defter-i 'ömr-i girân-mâye perîşân oluyor (Azmîzâde Hâletî G. 226/3)

Âşık, sevgiliden ayrı geçen günlerin, kader kalemi tarafından ömür defterine yazılmamasını ümit etmektedir:

Defter-i 'ömrüme ümmîd iderin kilik-i kader

Yazmaya firkat-i yâr ile geçen eyyâmı (Azmîzâde Hâletî G. 831/2)

Dünyadayken amel defterini yırtan şair, mahşerde bir soru sorulmasına fırsat vermeyecek kadar hazır cevap olduğunu söyler:

Defter-i a'mâlimi şakk eyledim dünyâda kim

Bir su'âle yer komam hâzır cevâb-ı mahşerim (Antepli Aynî G. 148/5)

İşlenen sayısız günahlardan dolayı, pişmanlık psikolojisiyle, amel defterinin siyahlığına vurgu yapılır:

Hudâyâ adedsiz günâh eyledik

Amel defterin rû-siyâh eyledik (Ahmed Paşa K. 2/38)

Amel defteri, isyanlarla dolu olduğu için Allah'tan siyah (günahkâr) yüze rahmetiyle muamele etmesi, günah defterini merhametiyle temizlemesi istenir:

Kıl Fasîhî-i siyeh-rûya nigâh-ı merhamet

Çün süvâr-ı cürm-i 'isyânıla pürdür defteri (Fasîhî K. 4/69)

Mahv eyle yed-i 'afvın ile defter-i cürmüm

Her etdigümi cem'-i yekûn eyleme yâ Rab (Kilisli Zihnî G. 11/4)

Amel defteri günahlardan dolayı o kadar siyah olmuştur ki şair, kendi yerine o defterin yakılmasını Allah'tan ister:

Bakma yâ Rab sevâd-ı defterüme

Anı ur âteşe benüm yirüme (Azmîzâde Hâletî K. 2/39)

Sâbit, aşağıdaki beyitte hesap gününde ne gazelin ne de kasidenin fayda vereceğini amel defterine iyilik yazdırması gerektiğini kendi kendine söyler:

Sâbit hasene yazdura gör deftere yoğsa

Dîvân-ı haşrde ne gazel var ne de kasîde (Sâbit G. 306/7)

Peygamber'in elinden merhamet suyu aktığı için iyilik parmağıyla isyan defterini silip temizlemesi arzu edilir:

Siler engüşt-i lutfun defter-i 'isyânım eyler pâk

Yedinden merhamet âbı revândır yâ Resûlallâh (Şeref Hanım G. 227/7)

İşlenen suçlar, günahlar deftere kaydedildiği için Peygamber'in o kötülükleri iyiliğe çevirmesi istenir:

Sad âh bu cürm ü günehum defter olunca

Endîşe-i lutfunla olunmaz ise imlâ (Vahyî Na't 3/40)

Âşık, yıllarca çalışıp araştırdığı hâlde yazgı defterinde mutluluğa dair bir kayıt bulamamıştır:

Yıllar oldu kim şehâ sa'y ile itdüm cüst ü cû

Defter-i tâlî'de bulmadum sa'âdetden rakam (Karamanlı Nizâmî G. 7/42)

Sanat sahibi olan Allah, vücut levhasına insan şeklini verdiği için beri vücut defterini, sevgilinin yanağındaki ayva tüyleri darmadağın etmiştir:

Vücûdum defterin kılmış müşevveş hatt-ı ruhsârı

Yazaldan sun' eli levh-i vücûda nakş-ı insanı (Nev'î Terci-i bent 7-5/28)

Âşığın sararmış yüzü, gözyaşıyla nakşedilmiş dert ve bela defteri; sararmış yanaklarındaki gözyaşı hatları da ayrılık hikâyesini anlatan bir defterdir ve âşık hesap gününde kanlı gözyaşı defterini âdeta çektiği sıkıntıların bir ispatı olarak arz edecektir:

Defter-i derd ü belâdur okıyup anlayana
Rûy-ı zerdüm ki sirişkümle münakkaş düşdi (Amrî G. 132/4)
Ruh-ı zerdümde sürh eşküm hutûtı
Firâkun mâ-cerâsı defteridür (Muhyî G. 209/8)
Yüzümde kanlu yaşum mâ-cerâ-yı 'aşkında
Hemîşe defter ider k'ola 'arz-ı rûz-ı hisâb (Muhyî G. 90/7)

b. Sevgili/Sevgili ile İlgili Unsurlar

Şiirlerde sevgili ve sevgiliye ait güzellik unsurlarının dile getirildiği beyitlerde sevgilinin güzelliği (hüsn), yüzü (cemâl), yanağı (ruh), saç (kâkül), yüzündeki ayva tüyleri (hatt), nazı; şekil, renk, çokluk, abartı, etkileme yönünden defterle ilişkilendirilir:

Klasik şiirde sevgili idealize edilmiş, eşsiz bir güzelliği sahiptir. Güzeller defterinin başında gelen sevgilinin güzelliklerini açıklamak üzere bütün dünya bir araya gelse yine de bunda muvaffak olunamaz:

Senün hüsnün me'ânîsin beyâna kâdir olmazlar

Sen ey ser-defter-i hûbân eger dünyâyı söyletsen (Ravzî G. 405/4)

Güzellik defterinde sevgili gibi güzel olan yoktur; kader, en üst düzeyde sanatını ortaya koymuş ve defteri kapatmıştır:

Defter-i zîbâda sen tek bir güzel yokdur bu kim

Eylemiş icrâ kemâlin sende tay itmiş kazâ (Nigârî 14/5)

Sevgilinin güzellik defterini yazanlar, yüzündeki ayva tüyelerinin naif ve taze olduğunu yani yeni çıkmaya başladığını, yüzüne de yüz sebeple güneşi ve ayı köle diye yazarlar:

Defter-i hüsnün yazan hattın latîf ü ter yazar

Yüzüne yüz vech ile mihr ü mehi çâker yazar (Ahmed Paşa G. 65/1)

Sevgilinin güzellik defterini yazmak için emir alan kalem, âdeta padişah mührü gibi olan kaşlarının özelliklerini o defterin başlığı yapmıştır:

Buldı çün defter-i hüsnün yazmağa fermân kalem

Kaşlarun tuğrası vasfın eyledi 'unvân kalem (Karamanlı Nizâmî G. 77/1)

Sevgilinin yüz güzelliğinin bir sayfası açıklansa her söz bin bölüm, her bölüm tekrar bin bölüm olur:

Şerh eger kılsam cemâlin defterinden bir varak

Her sözü bin fasl olur her faslı yüz bin bâblar (Seyyid Nesîmî G. 90/8)

Sevgilinin yüz defterinde yeni çıkmaya başlayan ayva tüyleri, âşık için dert ve elemden başka bir fayda sağlamamaktadır:

Bâ'is-i derd ü elemdür gayrı yok bir hâsılı

Defter-i nev-hatt-ı rûyun eyledüm bir bir hisâb (Rüşdî G. 10/2)

Ahmed Paşa, aşağıdaki beyitte memduhu överken “Dostun misk kokulu saç defter gibi yüz kanat açtı, senin övgü tomarında redif olduğu için sanki uçmaktadır.” diyerek farklı bir imaj geliştirmiştir:

San uçar tûmâr-ı medhinde redif olduğuyçin

K'açtı defter gibi sad per kâkül-i müşğîn-i dost (Ahmed Paşa K. 18/35)

Bilindiği gibi defter beyaz, üzerine yazılan yazılar siyahtır. Aşağıdaki beyitte sevgilinin yüzü bir defter gibi yüzündeki ayva tüyleri de yazı gibi tahayyül edilmiştir. Sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri, âşıklarına çektiği eziyet ve sıkıntılarının defteridir:

Hatın sordum didi kim ehl-i 'aşka

Olan cevri ü cefâmun defteridür (Muhyî G. 210/4)

Âşık, sevgilinin bir yan bakışına gönlünü ve canını vermiştir ve sevgiliden bir iyilik yaparak kendisini naz defterine kavuşturmasını (kaydetmesini) ister:

Nigehün hükmi ile gamzene virdüm dil ü cân

Defter-i nâza anı bir kerem it eyle resîd (Hikmetî G. 47/2)

c. Âşık ve Sevgili Arasındaki Münasebetlerle İlgili Unsurlar

Klasik Türk şiirinde âşık, sürekli olarak sevgiliye kavuşmak ister; onun cefa ve zulümlerine katlanır. İstirap çekme, gözü yaşlı olma, ah etme onun en tipik özellikleridir. Âşık, sevgilisi için kul köle olur; onu kendi canından üstün tutar. Sevgili ise sürekli nazıyla, kaprisleriyle, başkalarına iltifatlarıyla âşığa acı ve ıstırap çektirir. Sevgili sözünde durmaz, âşığı oyalar onunla buluşmak ya da kavuşmak gibi bir düşüncesi yoktur. Âşığın payına düşen ayrılık ve hasrettir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen âşığın sevgiliye sitemi geçicidir çünkü sevgili gönül tahtının sultanıdır.

Âşık ve sevgili arasındaki münasebetlerde defter göstergesi “kayda geçme, değerli olma, silinme/değersizlik, çokluk” ilgisiyle kullanılır. Sevgilinin âşığın ismini zikretmesi, rakiplere rağmen aşk defterinde yer edinmek hele ön sırada yer almak (ser-defter olmak) âşık için büyük bir bahtiyarlık bunun tam tersi ise üzüntü sebebi olur. Âşıkların gönlünde daima sevgili tarafından en başa yazılma arzusu vardır. Âşıklar, çektikleri sıkıntı ve dertlerden dolayı aslında bunu bir hak olarak görürler:

Hisâb idüp yazarsan kullarını

Efendi 'Amrîyi ser-deftere yaz (Amrî G. 42/5)

Bizi bilsek niçün ser-defter-i 'uşşâk yazmazsun

Bilürsin nâme-i derd ü belâ `unvâniyuz cânâ (Şeyhülislâm Yahyâ G. 28/4)

Sevgilinin yüzündeki ayva tüylerinin kederi ve saçının bükümlerinin derdi, aşk defterinin başlığı olmuştur:

Defter-i 'ışkuma hattun gamıdır ser-nâme

Nâme-i derdüme zülfün hamı 'unvân oldu (Adlî G. 142/4)

Âşık, aşk defterine kayıt olmak için ismi okunduğunda gözleri yaşlı, saygıyla eğilerek bir kalem gibi gelir:

Defter-i aşka yazılmaga ger Ahmed okuna

Gözleri yaşlı başı üzre kalem gibi gelir (Ahmed Paşa G. 56/8)

Aşağıdaki beyitte şair, sevgiliye şöyle hitap eder: "Eğer âşıklarının sıralamasını kirpiğinin uçlarına yaptırırsan aşk defterinde en önce benim yaralı gönlüme yer ver.":

Eger tertîb-i 'uşşâk etdirirsen nevk-i müjgâna

En evvel defter-i 'aşka dil-i mehcûrdan başla (Sâlim G. 257/2)

Aşk defterinde en önde olmak, âşık için son derece önem arz etmektedir:

Uşşâklarun cem idicek defter-i ışka

Evvel yazılan Mihrî ola dîvânlar içinde (Mihrî G. 165/7)

Âşık bütün varlığını sevgilinin yoluna saçtığı hâlde muhabbet defterinde kavuşmanın imkânsız olduğunu bilmektedir:

Vârını yâra nisâr eyledi Âgâh u dirîg

Defter-i mihr ü mahabbetde resîd olmaz hiç (Âgâh G. 29/5)

Sevgili tarafından aşk defterinin başına yazılacağı düşüncesine kapıldığı için hayıflanan âşık; bazen de aşkından dolayı Mecnun gibi deli divane olduğu hâlde aşk defterinde yerinin olmamasına sitem eder:

Kendüni ser-defter-i 'uşşâk sanma Hâletî

Defterine hiç seni ol şeh yazar mı evvelâ (Azmizâde Hâletî G. 22/6)

Sanur ser-defter-i 'uşşâk kendin Hâletî ammâ

Anun nâmın yazar mı deftere başdan ne fettândur (Azmizâde Hâletî G. 242/5)

Yazmadı defterine 'âşık-ı Mecnûn-sıfatı

Hâsılı sığmadı bir deftere bir dîvâne (Bâkî G. 409/6)

Sevgilinin, âşığı âşıklar defterinden silmesine bir tepki olarak âşık da artık o afet gibi güzel olan sevgiliyi anmayacağını belirtir:

Nâmımı defter i 'uşşâkdan itmiş ihrâc

Ben de yâd itmeyim ol âfeti şimden sonra (Şeref Hanım G. 191/2)

Bazı beyitlerde defterle "hicran (ayrılık), gam, bela" arasında özellikle çokluk, kayda geçme, içerik yönleriyle bir ilginin kurulduğu görülür. Âşık, bayram yaklaşırken sevgilinin bir iyilikte bulunup ayrılık defterini hesaplamasını ister çünkü âşık için asıl bayram sevgiliye kavuşmaktır:

Yok mu bir lütfun Nedîm-i zârına 'ıyd üstüdür

Defter-i hicrânı sultânım hesâb etmez misin (Nedîm G. 73/5)

Hesap gününde, ciğer kanıyla yazılan ayrılık defteri açılacak ve sevgiliye hesap sorulacaktır:

Şimdi göstermem ciger kanıyla yazdım hâtıra

Defter-i hicrânını rûz-ı hisâb olsun da gör (Şeref Hanım G. 28/4)

Âşık, hicran defterini açıp kapadıkça her sayfasında sevgiliye kavuştuğu anı görür:

Rûy-ı visâl-i yâri görür her sahîfede

Ravzî egerçi defter-i hicrân açar kapar (Ravzî G. 197/5)

Hüsn ü Aşk mesnevisinde aşk macerasının bambaşka bir şey olduğuna âdeta bir bela defteri olduğuna yemin edilir. Gam defterinde kavuşma diye bir şey yoktur, âşğın bu isteğinin gerçekleşmesi mümkün değildir:

Billâh bu özge mâcerâdır

Sen bakma ki defter-i belâdır (Şeyh Gâlib, Hüsn ü Aşk B. 2012)

Gam defterinin resîdi yokdı

Senden bana kâm ümîdi yokdı (Şeyh Gâlib, Hüsn ü Aşk B. 958)

d. Tabiat ve Eşyayla İlgili Unsurlar

Bazı beyitlerde tabiat ve eşyayla ilgili kimi unsurların "gökyüzü, yeryüzü, varlık, âlem, zaman, sümbül, gül, çiçek, saz (çeng) ney (nây), gemi (sefine)" defterle ilişkilendirildiği görülür. Defterin bu kavramlara münasebeti daha çok "şekil, renk, çokluk, mahiyet (içerik), bir dizgeden oluşma" yönleriyle.

Sevgili o kadar güzeldir ki felekler, onun güzelliğini tasvir edemediği için kıyamet gününde gökyüzü defterini dürüp bükür:

Senün vâsf-ı cemâlün bulmayup rûz-ı kıyâmetde

Felekler tayy iderler defter-i gerdûn-ı gerdâni (Azmizâde Hâletî G.855/4)

Aşağıdaki beyitte övülen kişinin adaletini ve cömertliğini izah etmede denizler mürekkep, gökyüzü defter olsa da bunun mümkün olamayacağı ifade edilmiştir:

Oldur ol kim vâsf-ı cûd u 'adli olunmaz beyân

Ger midâd olsa denizler ana defter âsmân (Gelibolulu Surûrî K. 1/14)

Hakikat noktasından bakılırsa bu âlem, yaratılan her şey bir defter gibidir. Yaratılan her şeyin mahiyet itibariyle bir anlamı, bir hikmeti vardır. Burada önemli olan bu anlamlara, bu sırlara vakıf olmaktır; bunu gerçekleştiren de önde olanlar, öncü olanlardır:

Bir noktada bu âlem hep defter imiş cânâ

Bu nükteyi fehm iden ser-defter imiş cânâ (Nehcî G. 2/1)

Klasik şiirde sevgiliye ulaşamayan âşıklar, bazen bu karamsar ruh hâliyle âdeta kendi kendilerine beddua ederler. Aşağıdaki beyitte âşık, varlık defterinden isminin, resminin silinmesini vücudundan eser kalmamasını ister:

Bu varlık defterinden ism ü resmin şöyle mahv it kim

Yakînî'nün vücûdından ne nâm u ne nişân kalsun (Yakînî G. 161/5)

Klasik edebiyatta şairlerin, çoğu zaman kendi şairlik yetenekleriyle övündükleri görülür. Aşağıdaki beyitte zaman defterinin dürülüp gönül levhasının açılmasını isteyen şair, kâinatın bütün sırlarının kendi divanında olduğunu söyler:

Aç gönül levhini vü tayy et zamanın defterin

Kâyinât esrarı hod ser-cümle dîvânındadır (Usûlî G. 26/5)

Rakamların sol tarafına eklenen sıfır bir kıymet ifade etmediği için âşık da zaman defterinin kendini hesaba katmamasından şikâyet eder:

'Âkıbet kaldı yekûnun soldaki sıfır gibi

Böyledir işte usûl-i defterî-i rûzgâr (Osman Nevres G. 21/9)

Bilindiği gibi rûzgâr estiğinde gül yaprakları birbirine karışır bu doğal bir durumdur. Şeyhülislam Yahya, gül defterini rûzgârın karıştırmasının nedenini sevgilinin yanağını tasvir edecek emsalsiz bir gazel aramasına bağlayarak hüsn-i ta'lil sanatına güzel bir örnek vermiştir:

Gül defterini bâd karışdırdığı bu kim

Vâsf-ı ruhunda bir gazel-i bî-misâl arar (Şeyhülislâm Yahyâ G. 139/2)

Münîrî de "Sabah rûzgârı, sevgilinin yanaklarının özelliklerini sabah kuşundan öğrendiği için gül defterini yaprak yaprak dağıtmıştır." diyerek hüsn-i ta'lil sanatına güzel bir örnek vermiştir:

Murg-ı seherden işideli vâsf-ı haddüñi

Gül defterin sabâ yile virdi varak varak (Münîrî G. 152/3)

Aşağıdaki beyitte Mesîhî, Ahmet Çelebi'nin defterdarlık makamına gelişini tebrik ederken cüzdani, gülün açılmamış hâli olan goncaya, çiçekleri de deftere benzetmiştir:

Gonca cüzdânını aç defter-i ezhârı çıkar

K'oldı Ahmed Çelebi devlet ile defterdâr (Mesîhî K. 12/8)

Klasik şiirde sevgilinin çektiği sıkıntılardan dolayı âşğın gözü daima yaşlıdır. Âşğın gözü, başına gelenleri hikâye şeklinde nakletse meclisteki saz ve ney defter olur:

Hikâyet itse çeşmüm mâ-cerâsın

Olur bezmünde çeng ü nây defter (Sehî Bey G. 80/4)

Sevgilinin dudağının vasıflarını anlatmada her defter, şiir denizinde bir gemi gibi hayal edilir:

Lebün vasfında her defter ki yazdum

Olupdur bahr-i nazmumda sefine (Sehî Bey G. 249/5)

2. Defterle İlgili Diğer İlişkilendirmeler

a. Abartı Unsuru Olarak Defter

Defter; çokluk, kayıt yapıma, değerli olma anlamlarını ifade ettiği için şairler, bazı duygu ve düşüncelerini abartılı bir şekilde ifade etmek için defter göstergesinden yararlanmışlardır.

Ahmed Paşa bir kasidesinde padişaha seslenirken “İyilik divanı ve defteri senin övgünle dolsa da dil, senin cömertliğini açıklamada aciz kalır.” der:

Husrevâ pâdişehâ cûdunu dil şerh edemez

Gerçi medhinle dolar defter ü dîvân-ı kerem (Ahmed Paşa K. 27/24)

Kış mevsiminin gül bahçesine ettiği zulmün binde biri söylense defter dolar:

Şitânın etdiği bîdâdı mülk-i gülşende

Efendi binde birin söylesem dolar defter (Nedîm K. 13/3)

Binlerce deftere divana sığmayan aşkın izahının bir kitaba sığması boş bir beklentidir:

Hezâr defter ü dîvâna sığmayan ışkum

Sanur mısın ki anun şerhi bir kitâb olısar (Kadı Burhaneddin G. 1191/6)

Âşık, sevgilinin yüzündeki ayva tüyelerinin ve benlerinin siyahlığını hesap kitap etmiştir ancak sevgilinin güzelliğinin faydaları, deftere kitaba sığmayacak kadar çoktur:

Kitâba deftere sığmaz fevâ'id-i hüsni

Sevâd-ı hâl ü hatın eyledim hisâb kitâb (Nevres-i Kadîm G. 8/5)

Maksadına ulaşmayan gönlün arzuları bitmez tükenmez; (aşk yolunda) deli divane olanların hâlleri, kaleme yazılamayacak, deftere sığmayacak kadar çoktur:

Ârzû-yı dil-i nâ-kâm tükenmez bitmez

Sığmaz ahvâl-i cünûn deftere gelmez kaleme (Osman Nevres Matla 46)

b. Eser Olarak Defter

Bazı beyitlerde şairler, defter göstergesiyle kendi eserlerini/divanlarını kastederler. Aşağıda bununla ilgili örnek beyitler verilmiştir:

Husrev-i mülk-i suhân olduğum ey Bâkî

Fehm ider ehl-i nazar defter ü dîvânundan (Bâkî G. 389/5)

Hayâlî nakşına bakıp güşâde olmağa dâ'im

Bu şî'r-i nâzenînim defter ü dîvâna tapşırdım (Hayâlî G. /5)

Hûblarun vasfın ey Mihrî şöyle takrîr eyle sen

Kim okursa defter-i dîvânımız bulsun ferâh (Mihrî Hatun G. 13/5)

Gör tab'-ı şîrîn-kârı çekmiş yine bir sâgar

Almış ele bir hâme yazmış yeni bir defter (Nigârî G. 258/1)

Cemâlünün hayâlin zikr ideli (Ahmedî 291/4)

Kamu defterlerüm toldı 'arâyis

Bezm-i visâl-i dil-bere Hâzık vesîledir

Destimde defter-i sühanım armağân gibi (Hâzık 203/9)

c. Akıl/İdrak Defteri

Defter göstergesinin akılla ilişkilendirilmesinde daha çok "kayda geçirilme" ilgisi söz konusu edilir. Bilginin sırrı cahil kimselerin yanında açılmamalıdır; akıllı insanlar, anlayış defterlerini mahrem olmayanlar (yabancılar) görmesin diye kapatır:

Açma 'îrfân sırrını nâ-dâna kim ehl-i hîred

Defter-i idrâkini bakdukça nâ-mahrem kapar (Sehâbî G. 83/3)

Aşağıdaki beyitte şair "Hikmet sahiplerinin akıl defterine yazmadıkları konuyu, eski zaman âşıkları günlerin sayfalarına yazmışlardır." diyerek akli, deftere benzetmiştir:

Bu bahsi yazmamışlar erbâb-ı hikmet defter-i 'akla

Geçen 'âşıklar ammâ safha-i eyyâma yazmışlar (Sâbir Parsa G. 79/2)

Nev'î bir kasidesinde "Divit kalemi senin vasıflarını iştince ağzını açtı, kalem de anlayış defterini görünce baş eğdi." diyerek olayların gerçekleşmesinin gerçek nedeninin yerine başka güzel nedenler sıralayarak hüsn-i talil sanatından yararlanmıştı. Divit kaleminin ağzı zaten açıktır, kalemle de yazı yazılırken kalemin baş tarafı eğilir:

İştirdi vasfunı hayretle ağız açdı devât

Görince defter-i idrâkünü baş egdi kalem (Nev'î K. 35/7)

3. Defterle İlgili Deyimler

Bazı beyitlerde "yazılmak/kaydolmak, silinmek/değersizlik, sonu gelmek, kapanmak, değerli olmak, çokluk" ilgisıyla içinde defter göstergesinin bulunduğu deyimlerin kullanıldığı görülür:

Klasik şiirde âşıklar, genellikle aşklarından dolayı akıllarını yitirmiş mecnun (deli) olarak tasvir edilirler. Delilerin zincire vurulması gibi âşık da zincir gibi olan sevgilinin saçlarına bağlanmak ister. Âşığın, sevgilinin ağzından deftere geçtiğini duyması aslında bir övünç vesilesidir:

Zülfüne bend eyle ben mecnûnı didüm dil-bere

Didi kayd itdüm seni dîvâne **geçdün deftere** (Bâkî G. 481/1)

Âşık için sevgilinin defterine kaydedilmek bir önemsenme olarak görülür. Ucunda ölüm olsa da âşık, defterin başında olmak ister ve bunu sevgilinin bir iyiliği olarak değerlendirir:

Suçsuzlar öldürmek için **defter yazarsın** ey sanem

Devletli başınçün ana lutf eyle unvân et beni (Ahmed Paşa G. 317/3)

Felek defteri (kader) Mecnun'un canını aldıktan sona aşk ülkesinde mühür sahibi Hayâlî olmuştur:

Dürelî dest-i felek **defterini** Mecnûnun

Kişver-i aşka seni sâhib-i tuğrâ biliriz (Hayâlî G. /6)

Sevgilinin misk gibi kokan saçları yanağına dökülünce sümbülün işi bitmiş, gülün de devri kapanmıştır:

Tâ ki verdin ârızında zülf-i müşgâsâya cây

İşi bitti sümbülün **dürüldü** verdin **defteri** (Hayâlî G. /4)

Bilindiği gibi adaletiyle şöhret olan Nuşirevan, Sasani Devleti hükümdarı olup Klasik şiirde adaletin sembolü olan bir karakterdir. Şairler; kasidelerde, tarih manzumelerinde övdükleri kişileri adalet noktasında çoğu zaman Nuşirevan'la kıyaslar ve memduhu/övüleni üstün göstermeye çalışırlar. Turâbî, bir tarih manzumesinde adaletiyle şöhret bulan memduhun, Nuşirevan'ın bile defterini dürdüğünü (onu unutturduğunu) söyler:

Dürildi defteri Nûşirevân'un

Bulınca 'adl ile sen şöhret-i tâm (Turâbî Tarih 185/3)

Sevgilinin, âşığa çektirdiği sıkıntılar bir deftere kaydedilse kâğıt bile bu dert ve sıkıntılardan kendini parçalar:

Defter dutayduk itdügi yârun cefâlara

Kendin de pârelerdi gam u cefâdan kâğaz (Rezmî G. 83/3)

Klasik Türk şiirinde şairlerin kendilerini övmesi âdeta bir gelenek hâline gelmiştir. Şairler, bazen kendilerinin eşsiz bir şair olmasının ezelden takdir edildiğini ya da kendilerinin şiirlerinin dışında irfan defterine giren başka şiir olmadığını söylerler:

Ne **yazsa defterine** râzı ol ezel kalemi

Ki Şeyhî adını divânıma yegâne yazam (Şeyhî G. 113/8)

Bu nazm-ı Hafîdi gibi bir gayrisinün de

Girmiş mi aceb **defter**-i irfâna desinler (Hafid G. 78/7)

Gül yüzlü güzellerin güzelliğini övmek için renkli yapraklardan defterler yazılmış, yani eserler meydana getirilmiştir:

Hamdi medh itmege gül yüzlü güzeller hüsnini

Rengîn evrâk üzre yine tâze **defter bağlamış** (Hamdî G. 86/5)

Aşağıdaki beyitte şair: “Ey Hâletî, kendini aşk defterinin başında yazılı zannetme. O, padişah gibi olan sevgili seni, o deftere hiç öncelikli olarak yazar mı?” diyerek monolog (iç konuşma) yöntemiyle düşüncelerini açığa çıkarmıştır:

Kendüni ser-defter-i ‘uşşâk sanma Hâletî

Defterine hiç seni ol şeh yazar mı evvelâ (Azmizâde Hâletî G. 22/6)

Âşık, güzelliğin sultanı olan sevgilinin baş alması gerektiğini bunun için de aşk yolunda cesaretli olanları (kelle koltukta olanları) başka bir deftere kaydetmesini ister:

Ser-bâz-ı ‘ışk olanları gel başka **defter it**

Ey şeh-r-yâr-ı hüsn gerekdür sana rü’ûs (Azmizâde Hâletî G. 344/2)

Filibeli Vecdî, dünyada eser bırakmanın önemine ve sözün cevher kadar kıymetli olduğuna vurgu yaptığı bir mesnevisinde “lakırdıların, hasbihâllerin bir yere toplanıp kayıt altına alınması gerektiğini” söyler:

Yüri var **defter eyle** kıl u kâlün

Yazup bir yire cem’ it hasb-i hâlün (Filibeli Vecdî Mesnevi B. 4)

Mesîhî “Ben senin kölelerin arasında zikredilirken bana ayak bağı olacak bu küçük toprağı tahsis etmen uygun mudur?” diyerek devlet yöneticisine sitemini dile getirmektedir:

Ben senün bendelerün **defterine geçmiş** iken

Ne revâdur bana pâ-bend ola cüz'î tîmâr (Mesîhî K. 8/49)

Klasik şiirde bazen övülenin, sevgilinin/sevilenin ismi de şiirde verilir. Aşağıdaki beyitte muhatap Kasım Bey'dir ve şair ona "Sana bağlı olanları kayda geçirirken beni en başta yaz." diye ricada bulunmaktadır:

Defter itdükke mübtelâlarını

Beni çok başda yaz Kâsım Beg (Mesîhî G. 130/6)

Bilindiği gibi Hâtem-i Tayy (Tâî) Arap Yarımadası'nda özellikle cömertliğiyle meşhur olmuş Tayy kabilesinin reislerindendir. Hâtem-i Tayy, İslam'dan önce ölmesine rağmen Klasik şiirde adı çokça zikredilen bir şahsiyettir. Şairler, çoğu zaman kasidelerde memduhun cömertliğini Hâtem-i Tayy ile kıyaslayıp övülen kişinin ondan daha cömert olduğunu söylerler. Aşağıdaki beyitte de Hâtem'in bile memduhun cömertliğini duyunca kendi defterini dürdüğü, kendi kendini hükümsüz bıraktığı dile getirilir. Beyitte "defterin tayy etmek" bir kişinin defterini dürmek anlamına gelen bir deyimken "tayy" sözcüğü aynı zamanda "Hâtem" ismiyle de anlamsal yönden ilişkili olduğu için ihâm-ı tenasüp sanatı yapılmıştır:

Ey sehânı fıkır idüp Hâtem **tayy itmiş defterin**

V'ey 'atânı zikr idüp her gözde kalmış nakş-ı mâl (Mesîhî K. 13/15)

Eski kitaplarda sırası gelmişken verilen faydalı bilgilere "fevâid" denilmektedir. Sevgilinin ayva tüyleri, benleri yazıya geçirilse onun güzelliğinin faydalarının deftere kitaba sığmayacak kadar çok olduğu görülür:

Kitâba deftere sığmaz fevâ'id-i hüsnî

Sevâd-ı hâl ü hatın eyledim hisâb kitâb (Nevres-i Kadîm G. 8/5)

Klasik edebiyatta kasidelerde genellikle din ve devlet büyükleri övülür. Sevgili için kullanılan bazı sıfatlar, tavır ve davranışlar yine övülen kişi için de söz konusu edilebilir. Aşağıdaki beyitte şair memduhun/övülenin, kendisi gibi birçok kişiyi defterden sildiğini, kendisine gösterilen bir iki günlük teveccühe şaşılması gerektiğini söyler:

Niçe senün gibi **kazıdı** bu **defterden**

'Aceb mi bir iki gün oldun ise ser-defter (Âşık Çelebi K. 14/226)

Bahar mevsiminin âdeta başkomutanı olan çimen, mart ayının başlangıcında karın defterini kapatır, yani kar yağışını sonlandırır:

Mîr-i mîrân-ı bahâr olmuş durur gûyâ ki ol
İbtidâ-i martda berfün **defterin kapar** çemen (Bâlî K. 6/5)

SONUÇ

Şairler; duygularını, düşüncelerini, hayal dünyalarındaki özgün tasarımları sözlü ya da yazılı olarak ifade ederken çoğu zaman günlük dilin dışına çıkar, dil içinde ayrı bir dil oluştururlar. Onlar, zihinlerindeki aktarıken genellikle günlük, olağan dilin öğelerini kullandıkları hâlde çeşitli bağdaştırmalarla göstergelere yeni anlamlar yüklerler. Göstergelerin çeşitli tasarımlarla çağrışım zenginliği kazanması, coşku ve duygulanmaları da birlikte getirmektedir. Klasik dönem şairleri de günlük dilin kelime sayısı sınırlı olduğu için çeşitli edebî sanatları kullanarak birçok kelimenin anlam sınırını, ifade gücünü genişletmişlerdir.

Günlük hayatta sıkça kullanılan defter göstergesini şiirde de kullanan Klasik dönem şairleri, çeşitli tamlamalar oluşturarak, birleşimler kurarak bu kavramın zihinde oluşturduğu çağrışım zenginliğini artırmışlardır. Şairler, şiir dilinin en önde gelen özelliklerinden biri olan bağdaştırmaları kurarken benzetme, istiare, mecaz gibi edebî sanatlardan yararlanmışlardır. Defter göstergesiyle kurulan ilgi ve ilişkilendirmelerde daha çok “şekil, renk ve soyut özellikler” söz konusu edilmiştir.

Şiirlerde âşığa/şaire ait maddî ve manevî unsurların (gönül, sine, ömür, amel, isyan, günah, baht, vücut, gözyaşı vb.) dile getirildiği beyitlerde bu kavramlarla “şekil, parlaklık, renk, temizlik, yazılma/kayda geçme, belli bir dizgeden oluşma, içerik, çokluk” ilgisiyle defter göstergesi arasında çeşitli bağlantılar kurulmuştur. Sevgili ve sevgiliye ait güzellik unsurlarının söz konusu edildiği beyitlerde sevgilinin güzelliği (hüsn), yüzü (cemâl), yanağı (ruh), saçı (kâkül), yüzündeki ayva tüyleri (hatt), nazı; şekil, renk, çokluk, abartı ve etkileme yönünden defterle ilişkilendirilmiştir. Âşık ve sevgili arasındaki münasebetlerde “kayda geçme, değerli olma, silinme/değersizlik” ilgisi söz konusudur. Sevgilinin âşığın ismini zikretmesi, rakiplere rağmen aşk defterinde yer edinmek, hele ön sırada yer almak (ser-defter olmak) âşık için büyük bir bahtiyarlık, bunun tam tersi ise üzüntü sebebidir. Âşıkların gönlünde daima sevgili tarafından en başa yazılma arzusu vardır. Bazı beyitlerde defterle hicran (ayrılık), gam, bela arasında özellikle çokluk, kayda geçme, içerik yönleriyle ilginin kurulduğu görülmüştür.

Tabiatla ve eşyayla ilgili unsurların “gökyüzü, yeryüzü, varlık, âlem, zaman, sümbül, gül, çiçek, saz (çeng) ney (nây), gemi (sefine)” defterle münasebeti daha çok “şekil, renk, çokluk, mahiyet (içerik), bir dizgeden oluşma” yönleriyle dir. Defter; çokluk, kayıt yapılma, değerli olma gibi tasarımları ifade ettiği için bazı duygu ve düşüncelerin abartılı bir şekilde ifade edilmesinde kullanılmıştır.

Bazı beyitlerde defter göstergesiyle şairlerin eserleri/divanları kastedilmiştir. Defter göstergesinin akılla ilişkilendirilmesinde daha çok “kayda geçirilme” ilgisi söz konusu edilmiştir. Bazı beyitlerde “yazılmak/kaydolmak, silinmek/değersizlik, sonu gelmek, kapanmak, değerli olmak, çokluk” ilgisiyle içinde defter göstergesinin bulunduğu deyimleri, şairlerin kullandığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

Akerson, Fatma Erkman (2005). *Göstergebilime Giriş*. İstanbul: Multilingual.

Aksan, Doğan (2004). *Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlenmeleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Metin Bankası ve Kültür Bakanlığı e-kitap Projesinde Yer Alan Divanlar:

(<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78354/divanlar.html>),(<https://groups.yahoo.com/neo/groups/metinbankasi/info>)

Adlî Divanı (hzl. Yavuz Bayram).

Âgâh Divanı (hzl. Şerife Akpınar).

Ahmed Paşa Divanı (hzl. Ali Nihat Tarlan).

Ahmedî Divanı (hzl. Yaşar Akdoğan).

Amrî Divanı (hzl. Mehmet Çavuşoğlu).

Antepli Aynî Divanı (hzl. Mustafa Arslan).

Âşık Çelebi Divanı Divanı (hzl. Filiz Kılıç).

Azmîzâde Hâletî Divanı (hzl. Bayram Ali Kaya).

Bâkî Divanı (hzl. Sabahattin Küçük).

Bâlî Divanı (hzl. Betül Sinan).

Fasîhî Divanı (hzl. Haluk Gökalp).

Filibeli Vecdî (hzl. Hasan Kavruk-Bahir Selçuk).

Gelibolulu Surûrî (hzl. Niyazi Ünver).

Hafîd Divanı (hzl. Hacer Ünal).

Hamdî Divanı (hzl. Ali Emre Özyıldırım).

Hayâlî Bey Divanı (hzl. Ali Nihat Tarlan).

Hâzık Divanı (hzl. Hüseyin Güfta).

Hikmetî Divanı (hzl. Aysel Eğri).

Kadı Burhaneddin Divanı(hzl. Kaplan Üstüner).

Karamanlı Nizamî (hzl. Haluk İpekten).

Kilisli Zihnî Divanı (hzl. Hasan Şener).

Mesîhî Divanı (hzl. Mine Mengi).

- Mihrî Hatun Divanı (hzl. Mehmet Arslan).
Mirzazâde Sâlim Divanı (hzl. Adnan İnce).
Muhÿî Divanı (hzl. Mustafa Arslan).
Münîrî Divanı (hzl. Ersen Ersoy).
Nedîm Divanı (hzl. Muhsin Macit).
Nehcî Divanı (hzl. Üzeyir Aslan).
Nesîmî Divanı (hzl. Kemal Edip Kürkcüođlu).
Nigârî Divanı (hzl. Azmi Bilgin).
Nev'î Divanı (hzl. Mertol Tulum).
Nevres-i Kadîm Divanı (hzl. Hüseyin Akkaya).
Osman Nevres Divanı (hzl. Bayram Ali Kaya).
Ravzî Divanı (hzl. Yaşar Aydemir).
Rezmî Divanı (hzl. Mehmet Gürbüz).
Rüşdî Divanı (hzl. Hatice Ekici).
Sâbir Parsa Divanı (hzl. Kâzım Yoldaş).
Sâbit Divanı (hzl. Turgut Karabey).
Sehâbî Divanı (hzl. Cemal Bayak).
Sehî Bey Divanı (hzl. Hakan Yekbaş).
Şeref Hanım Divanı (hzl. Mehmet Arslan).
Şeyh Gâlib, Hüsn ü Aşk (hzl. Muhammet Nur Doğan).
Şeyhî Divanı (hzl. Halit Biltekin).
Şeyhülislâm Yahyâ Divanı (hzl. Hasan Kavruk).
Turâbî Divanı (hzl. Cihan Okuyucu).
Usûlî Divanı (hzl. Mustafa İsen).
Üsküplü İshak Çelebi (hzl. Murat Keklik).
Vahÿî Divanı (hzl. Hakan Taş).
Yakînî Divanı (hzl. Ömer Zülfe).